

POSUDEK NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Jan ODSTRČILÍK: Analýza dvou latinských překladů Husovy České nedělní postily v rkp. Brno, Moravská zemská knihovna, Mk56 a Mk 61 a jejich částečná edice.

Předložená práce se člení, jak je patrné i z názvu, na část teoretickou a ediční. Nadpis je trochu zavádějící, protože práce se soustředí – z dobrých a v úvodu vysvětlených důvodů – na analýzu rkp. Mk 91; rovněž slova „částečná edice“ lze vztáhnout jen na tento rukopis. Z rkp. Mk 56 je zařazen pouze přepis jednoho kázání, což lze těžko pokládat za edici, byť dílčí.

V předmluvě autor objasňuje volbu tématu, v dalších kapitolách úvodní studie se pak věnuje jednak zvoleným textům, jejich tradici a dosavadnímu bádání o nich, jednak metodickým otázkám a problémům, na něž naráží badatel u vícejazyčných textů a zvláště pak kázání. Výklad je podán přehledně a zahrnuje všechny podstatné aspekty dané problematiky. Škoda, že tyto kapitoly zřejmě neprošly závěrečnou korekturou a zůstaly v nich překlady i chyby vzniklé při nedůsledné (počítačové) úpravě textu (viz např. na s. 2 poslední větu odstavce Český text aj.; dokonce zůstala i chyba ve stránkování – za XII následuje VIII, IX atd., takže se některá čísla stránek opakují).

Velmi důkladně jsou zpracovány kapitoly jazykové analýzy, včetně detailních a precizních tabulek, které názorně ukazují poměr českého a latinského textu. Některé jevy, na něž autor upozorňuje, zřejmě vyplývají z toho, že autor byl asi i podvědomě pod vlivem češtiny (např. u dvojic *debere/habere* a *prohibere/defendere* s. XLV, která mu zřejmě připadala rovnocenná; nebo pokud jde o střídání minulých časů – zdá se, že pro něj byl minulý čas prostě minulý čas a jemnějším rozlišováním se moc nezabýval s. XLVII). Autor podrobně sleduje, jak se překladatel vypořádává s českým textem, a správně poukazuje (s. LII) na to, že např. některá slova dodával do latinského textu proto, že se mu v určitých souvislostech vybavovala celá ustálená latinská spojení. Mám jen určité výhrady k některým formulacím: s. XLVI – ipse bylo naprosto běžné v střv. textech různé proveniencí prakticky celý středověk používáno ve smyslu on, ten; proto bylo i našemu autorovi zcela samozřejmé a pro 'sám' potřeboval jiné slovo; rovněž klasické rozlišování zájmen hic a ille není ve středověké latině ani zdaleka důsledné; s. LII – tvrzení 'melodičnost latinských superlativních tvarů, ve kterých se přízvuk posouval na předposlední slabiku' – není správné: vzhledem k tomu, že druhá slabika od konce byla krátká, posouval se tu přízvuk až na třetí od konce; s. LIV – *jez a používaj* není imperativem třetí osoby. Překladatel, který začal *Qui potest*, logicky

pokračoval konjunktivem v 3. osobě; teprve dále, kde už na úvodní *Qui potest* nemyslel, napsal konj. v 2. osobě.; s. LV – není mi jasné, jak souvisí nedůsledné užívání i/y ve středověké ortografii (české nebo latinské?) s významem spojení 'spasitel náš milostivý'.

Druhá část práce přináší vydání prvních dvaceti kázání latinského překladu Husovy České postily podle rukopisu Mk 91, v příloze pak – spíše pro ilustraci – jednoduchý přepis jednoho kázání (pondělí po Velikonocích) z rkp Mk 56. I z této malé ukázkou je zřejmé, že text Mk 56 má zcela jiný charakter, jak zcela správně uvádí autor již v úvodu.

Edice sama je připravena pečlivě a je patrné, že autor si dal velkou práci, aby už text sám poskytl uživateli maximum informací. Někdy je tato snaha kontraproduktivní, což se týká hlavně grafické podoby textu. V ediční poznámce je systém grafického členění vyložen, ale už samotný výklad je dosti komplikovaný (a to v něm chybí upozornění, že nadepsané české glosy v perikopách jsou přepsány v závorkách). Systém se mi zdá zbytečně složitý, k nezapamatování, a v textu působí rušivě; navíc jsou v psaní i určité nedůslednosti či nejasnosti: např. s.149 ř. 5zd takto: penam – WYNU NEB MUKU, aut... - obě slova jsou stejně i v Daňhelkově edici České postily (dále ED), proč tedy se zde píší různě?; s. 160-6sh vypadá takto: contempneret vel condempnaret - v ED druhé sloveso není, mělo by tedy snad být: contempneret **vel condempnaret**; s. 189-5sh takto: de monte olivety BLYZIL SIE GIEDA **K GERUSALEMU** - ale 'blížil' je v ED, stačily by tedy obyčejné kapitálky, žádné z dalších dvou slov není v ED – proč se tedy píše každé jinak? Myslím, že by úplně stačilo psát latinský text normálně, jen slova, která nemají paralelu v textu České postily tučně; u českých slov graficky nerozlišovat glosy a vsuvky, tedy psát je obyčejnými kapitálkami (glosy jsou dostatečně odlišeny pomlčkou); pokud nemají paralelu v České postile tak kapitálkami tučně; čili tučně by bylo vše, co se liší od ED. Perikopa by v tom případě mohla být kurzivou a jinak dle týchž zásad: např. s. 152 [17]: *In illo tempore erat* (VYMIETASSE NEB BIESSE) *Iesus eiciens* (WYMIETAGE) demonium (DIABELSTWIE, DYABLA) *et illud erat mutum* (BYESSE NYEME, A TO DIABELSTWIE NEB DIABEL, ZE CZLOWIEKA ONYEMYL).

Za nešťastné také pokládám rozhodnutí použít při přepisu českých slov transliteraci. Je to určitě snazší než slova transkribovat, ale rozhodně to nepřispívá k hladkému vnímání a srozumitelnosti textu, ani to neodpovídá zavedeným pravidlům vydávání staročeských textů. S přepisem rukopisu se editor vypořádal dobře, skutečných chyb či nepřesností je opravdu málo. Škoda, že ani tato část práce se nevyhnula překlepům, takže někdy vypadá jako chybné čtení to, co je zřejmě jen překlep (např. *esset* – rkp *essent*; *Ibis scias* – rkp. *Ibi scias*; *glora* – rkp. *gloria* atp.). Na podobná místa jsem autora už upozornila. Za chybné pak pokládám

např.: s. 7-5zd: OSTRZICHAGI – rkp. má OSTRZIEHAGI pod. i s. 117-8sh: WISTRICHAT – rkp. WISTRZIEHAT); s. 9-1sh: *sede* – rkp. má zkratku, tedy: *sedere* (což je i v souladu s následujícím *fecerunt*); s. 135-5+4zd: *spiritus* – v obou případech je ale v rkp. řádné: *spiritu*; s. 161-7zd+pozn. g: v textu i pozn. chybí *per*, které je v rkp., tj. *in eo per peccatum*; s. 114-6sh + pozn. d): DOKONCZIE – slovo je ale nutno rozdělit, jinak není smysl textu jasný: DO KONCZIE; kromě toho chybí v edici následující slovo: DO KONCZE TRPIECZE – jak má i ED.

Text je přepsán a vydáván podle jediného existujícího rukopisu, a proto poznámkový aparát, který edici provází, jen občas přináší emendace napravující zjevné chyby textu. Poznámky zaznamenávají hlavně zásadnější změny proti české předloze, a tak názorně ukazují, jak nakládal autor s českým textem, jak ho posouval z osobní roviny do obecné, měnil singulár v plurál a naopak; zjednodušoval či rozšiřoval text. Někdy ale poznámka poukazuje trochu nadbytečně na stejné české slovo – rozdíl mezi Českou postilou a rukopisem Mk 91 je způsoben spíše volbou transliterace proti transkripci užitá v ED. Taková poznámka pak nevypovídá o ničem. Věcné poznámky v edici nejsou, biblická místa i citované autority jsou určeny v ED, jen by bylo na místě na tuto skutečnost upozornit v ediční poznámce s odkazem na příslušné stránky kritického i výkladového aparátu ED. Ediční poznámka jen uvádí, že při srovnání s textem České nedělní postily bere autor jako základ kritickou edici a nepřihlíží k jejím jednotlivým dochovaným rukopisům (viz s. 2). Pak mi ale není jasné, proč speciálně u odkazů na biblická místa zaznamenává v aparátu např.: „cf. Mt 5 (marg.) ED“, což podle zmíněného bodu asi znamená, že místo je uvedeno v některém (kterém?) rukopise předlohy in margine. Pro smysl edice nemá tato informace žádný význam, nejsme ani schopni říci, zda slova, která jsou v latinském překladu na rozdíl od českého originálu postily (podle ED), např. slova „Mathei 5°“ apod., přidal autor proto, že věděl, odkud citát pochází, nebo proto, že měl před sebou rukopis s marginální poznámkou. Je to navíc matoucí, u textu ED čtenář žádnou poznámku ‘in marg.’ nenajde. Myslím tedy, že opakovaná poznámka „(marg.) ED“ je zcela irelevantní a měla by být vypuštěna. Dále uvádím ještě několik konkrétních připomínek k edici a poznámkovému aparátu:

- podoba slova/slov v části před] se musí shodovat s textem edice – ať už překlepem či nepozorností to není vždy dodrženo.
- s. 28-c) zde je jediný odkaz na rkp České postily – proč tu vůbec je?
- s. 51-7sh: slovo *ostaty* není v ED, a podle mne to není glosa, ale vsuvka – tedy bez pomlčky
- s. 92-2zd: slova *Defendit illam scripturam* vůbec nejsou z ČP, nejspíš je to poznámka autora nebo možná i čtenáře, třeba i původně marginální, vloudivší se do textu.

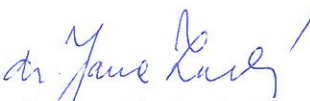
- s. 96-7sh+c): kurzivní komentář není dost jasný a podle mne je nadbytečný – že v českém textu není citován Beda je zřejmé
- s. 99-a)+b) přesnější by bylo v pozn a) vynechat poslední slova verze České postily a dodat je k pozn. b) gospodarzowi] člověku hospodáři ED
- s. 132-3zd: sacro sanctum corpus – tak rkp, ale asi chybně - bud' pro špatně přečtenou předlohu, nebo nepozorností písaře – cf. i český text – zasloužilo by emendaci a poznámku
- s. 142-6zd: nikoli wedlly ale wedl ly (= vedl-li)
- s. 142- e) 'domnyewa sie' bych dala (jako jiné podobné marginalie) do textu, tedy arbitratu – DOMNYEWA SIE a pozn.: domnyewa sie] in marg. C, cf. sie domnievá ED

V závěru autor dospívá k odpovědi na několik položených otázek: jaký účel měl latinský překlad, v čem se liší obsah Husovy postily a jejího překladu a v jakém prostředí a kontextu nejspíše překlad vznikl. Připojený seznam literatury stejně jako úvodní studie ukazují, že autor práce se dobře obeznámil jak s literaturou týkající se dané problematiky, tak se zkušenostmi badatelů, kteří se zabývali či zabývají vícejazyčnými texty a zvláště kázáními. Je třeba také ocenit, že práce vedle přehledu dosavadního bádání naznačuje i plány, které má autor do budoucna. Připomínky, které jsem tu uvedla, na kvalitní podstatě práce nic nemění, mají hlavně upozornit na možné nepřesnosti a posloužit jako námět k zamyšlení, pokud autor bude v započaté práci pokračovat.

Práci pokládám jako celek za zdařilou, konstatuji, že splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci a doporučuji ji jako vhodný podklad pro obhajobu.

Návrh klasifikace: Prospěl

5. 9. 2015

dr. Jana Zachová, CSc